

Sa Druge zajedničke sjednica Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, koja je održana 13. februara 2020. godine

Sjednica je počela u 10:00 sati.

Drugoј zajedničkoј sjednici su predsjedavali predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje dr Suad Numanović i predsjednik Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport mr Radule Novović.

Sjednici su prisustvovali i članovi Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje: dr Halil Duković, Maja Bakrač, Nada Nenezić, dr Nedžad Drešević, mr Boris Mugoša, doc. dr Draginja Vuksanović-Stanković i dr Vera Bulatović.

Takođe, sjednici su prisustvovali i članovi Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport: mr Branka Tanasijević, Bogdan Fatić, mr Aleksandra Vuković, Andrija Popović, mr Ervin Ibrahimović, dr Budimir Aleksić i Aleksandra Vujičić.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: dr Senad Begić, pomoćnik direktora za medicinska i javnozdravstvena pitanja Instituta za javno zdravlje, mr Vuk Čađenović pomoćnik direktorice Uprave za statistiku, dr Mevlida Gusinjac, generalna direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, Vukica Jelić, državna sekretarka Ministarstva rada i socijalnog staranja, Arijana Nikolić Vučinić, generalna direktorica Direktorata za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje u Ministarstvu prosvjete, Helena Đurović iz Sektora za informaciono komunikacione tehnologije u Ministarstvu prosvjete, Jovana Vujošević iz Direktorata za sport u Ministarstvu sporta i mladih, Snežana Ivanović iz Direktorata za mlade u Ministarstvu sporta i mladih, doc.dr Nebojša Kavarić, direktor Doma zdravlja Podgorica, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Dina Knežević, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Rešad Sijarić, direktor Zavoda za školstvo Crne Gore, Slavica Luburić, direktorica Javne predškolske ustanove „Ljubica Popović“, Vuk Stanišić, direktor Javne predškolske ustanove „Đina Vrbica“, Mikaela Bauer, zamjenica šefa Predstavništva UNICEF-a za Crnu Goru, Ivana Ceković, koordinatorka obrazovnog programa u Predstavništvu UNICEF-u za Crnu Goru, Mišo Pejković, izvršni direktor nevladine organizacije „CAZAS“ i Jovan Dašić, savjetnik za javno zdravlje u nevladinoj organizaciji „Juventas“.

Rad sjednice pratili su akreditovani mediji.

Za sjednicu je utvrđen sljedeći:

DNEVNI RED:

Predstavljanje Istraživanja višestrukih pokazatelja – MICS 2018, iz oblasti zdravstva, rada i socijalnog staranja (indikatori koji se odnose na: HIV i seksualno ponašanje, ishranu novorođenčadi i male djece i stavove prema vakcinaciji) i iz oblasti prosvjete, nauke, kulture i sporta (indikatori koji se odnose na: nejednakosti u obrazovanju u ranom djetinjstvu i učešće u organizovanim oblicima učenja, uključenost roditelja i rani razvoj djeteta), koje je sproveda Uprava za statistiku Crne Gore, uz tehničku pomoć UNICEF-a i finansijsku podršku Vlade Crne Gore, UNICEF-a i UNHCR-a

Predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje dr Suad Numanović je, u uvodnom izlaganju, naveo da je Istraživanje višestrukih pokazatelja – MICS međunarodni program istraživanja domaćinstava razvijen od strane UNICEF-a, koji obezbjeđuje podatke koji se odnose na položaj djece i žena, kao i ključne indikatore koji prate razvoj zemlje prema Milenijumskim ciljevima razvoja, evropskim integracijama i drugim nacionalnim i međunarodnim strategijama. Istakao je da će se rezultati, dobijeni u okviru istraživanja, koristiti za procjenu napretka Crne Gore u postizanju Ciljeva održivog razvoja i relevantne nacionalne strategije, kao i napretka zemlje u sprovođenju Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta. Dakle, radi se o istraživanju koje se sprovodi sa ciljem prikupljanja statistički pouzdanih i međunarodno uporedivih podataka u oblasti zdravlja, obrazovanja, razvoja djece i uslova života djece i porodice. Naglasio je da je Crna Gora prva na Balkanu sproveda novi krug međunarodnog istraživanja MICS, u okviru kojeg je anketirano 3.826 domaćinstava u Crnoj Gori i dodatnih 854 domaćinstva u romskim naseljima.

U daljem izlaganju je naveo da ključni nalazi MICS istraživanja pokazuju da je u određenim oblastima ostvaren napredak u odnosu istraživanje iz 2013. godine. Naime, istraživanje je pokazalo da je procenat djece mlađe od dvije godine, koja su podojena u toku prvog sata nakon rođenja, porastao za opštu populaciju sa 14% na 24%, a za romsku sa 20% na 41%. Kada je riječ o centralnom i južnom regionu, kazao je da svaka peta beba bude podojena tokom prvog sata nakon rođenja, dok je na sjeveru Crne Gore najveća stopa dojenja u prvom satu po rođenju i iznosi 39%, što je za 15% više u odnosu na nacionalni prosjek od 24%. Takođe, kada su u pitanu stavovi prema vakcinaciji, naglasio je da je istraživanje pokazalo da se dodatno mora posvetiti pažnja informisanju javnosti o značaju vakcinacije, iako je jasno da su vakcine među najbezbjednijim procedurama moderne medicine. Prema podacima iz istraživanja, naveo je da je, u centralnom regionu, svaka treća majka u jednom trenutku odrastanja svog djeteta odlučila da odloži vakcinaciju, dok je na jugu Crne Gore najveći procenat ljudi starosti od 15 do 49 godina koji vjeruju da vakcine izazivaju ozbiljne neželjene efekte. Na sjeveru je situacija nešto drugačija i samo 15% majki djece mlađe od pet godina je odbilo da vakciniše svoju djecu.

Poslanik Numanović se osvrnuo i na oblasti u kojima je, prema istraživanju, došlo do pogoršanja i kazao da se, u odnosu na 2013. godinu, smanjio procenat mladih opšte populacije uzrasta 15 do 24 godine koji znaju kako se sprečava prenošenje HIV virusa. Dakle, kada su u pitanju djevojke uzrasta od 15 do 24 godine, procenat je smanjen sa 48% na 29%, dok je kod mladića procenat smanjen sa 37% na 23%, a u romskim naseljima sa 6% na 3%. U vezi sa navedenim, podsjetio je da je Skupština Crne Gore dala značajan doprinos u borbi protiv HIV infekcije usvajanjem Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, kao i da Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje, kroz svoju nadležnost, daje doprinos u borbi protiv HIV infekcije održavanjem tematskih sjednica povodom 1. decembra – Svjetskog dana borbe protiv HIV/AIDS-a.

Na kraju, ukazao je na neophodnost konstantnog ulaganja napora da mladi muškarci i žene, uzrasta od 15 do 24 godine, imaju pristup informacijama i servisima koji su neophodni za razvijanje sposobnosti za život, kako bi se smanjila ranjivost na HIV infekciju, dok, u ovom dijelu, mediji takođe imaju važnu ulogu, kroz prenošenje stavova i potrebnih informacija o HIV/AIDS-u.

Predsjednik Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport Radule Novovićje, u uvodnom izlaganju, istakao da obrazovanje ima veoma značajnu funkciju u svakom društvu, pa, samim tim, ulaganje u obrazovni sistem predstavlja najbolju investiciju u generacije koje dolaze, jer ništa tako direktno ne određuje budućnost jedne zemlje kao znanja i vrijednosti koje mladi ljudi stiču kroz sistem obrazovanja. Sistem obrazovanja, koji teži dostizanju visokog kvaliteta, potrebno je kontinuirano pratiti, preispitivati, mijenjati i usavršavati, pa je u Crnoj Gori, tokom 2017. godine, izvršen nastavak reforme sistema obrazovanja, na svim nivoima. U vezi sa navedenim, podsjetio je da je Skupština Crne Gore usvojila set od osam zakona iz oblasti obrazovanja i vaspitanja, ali da prepoznavanje postizanja pozitivnih rezultata u obrazovnom sistemu zahtijeva vrijeme, te da je predmetna sjednica dva skupštinska odbora ujedno i prilikaza upoznavanje sa određenim rezultatima zakonskih izmjena, konkretno preko indikatora koji se odnose na obrazovanje i rani razvoj djeteta.

U daljem izlaganju, osvrnuo se na zakonodavni okvir kojim se reguliše oblast obrazovanja, posebno ističući jedan od osam ciljeva obrazovanja i vaspitanja, propisanih Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, koji se odnosi na obezbjeđenje jednakih mogućnosti za svestrani razvoj pojedinca, bez obzira na pol, životno doba, invaliditet, socijalno i kulturno porijeklo, nacionalnu i vjersku pripadnost i tjelesnu i psihičku konstituciju. Takođe, istakao je da ovaj zakon obezbjeđuje jednaku dostupnost u sticanju obrazovanja, jednakost u ostvarivanju prava na obrazovanje, kao i zabranu svih oblika diskriminacije. Nadalje, naveo je da tokom razvoja djeteta veliki značaj ima predškolsko vaspitanje i obrazovanje, koje je od presudnog značaja za cjelokupan rast, razvoj i formiranje ličnosti djeteta, pa je, u skladu sa Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, jednako dostupno svakom djetetu i ne može biti neposredno ili posredno ograničeno. U skladu sa Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, osnovno obrazovanje je obavezno za svu djecu uzrasta od šest do 15 godina života, dok je posebna pažnja

posvećena osjetljivim grupama, koje, osim socijalno ugroženih učenika, čine i djeca koja imaju potrebu za dodatnom obrazovnom podrškom, djeca iz određenih manjinskih zajednica, ruralnih područja i djeca koja stanuju daleko od škole. Naglasio je da su vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama obavezni od momenta otkrivanja posebne obrazovne potrebe djeteta. Cijeneći da boravak u vrtiću pogoduje ranom učenju, podsjetio je i da sedjeca sa posebnim obrazovnim potrebama uključuju u predškolske ustanove pod povlašćenim uslovima, odnosno besplatno. Poslanik Novović je ukazao i na značaj sticanja vještina potrebnih za uspostavljanje komunikacije sa drugim ljudima tokom boravka u obrazovnim ustanovama, jer će, kroz proces školovanja, dijete naučiti kako da razvije odnos prema drugoj djeci i da učestvuje u timskom radu. Takođe, istakao je da saradnja sa roditeljima pomaže uspješnijoj socijalnoj inkluziji, jer su roditelji prvi edukatori svoje djece.

Kada je riječ o pravednosti u obrazovanju, naveo je da je to tema koja se posmatra iz perspektive razlika u postignuću djece različitog porodičnog socio-ekonomskog statusa, kao i između dječaka i djevojčica. U ovom dijelu, kazao je da je evidentno da postoje prepreke tj. nejednakosti koje utiču na dostupnost i učestalost korišćenja programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja, ali da, u najvećem broju slučajeva, to što djeca ne pohađaju predškolske ustanove nije izbor porodice, već posljedica mnogobrojnih faktora, kao što su: udaljenost vrtića, cijena usluga, nezaposlenost roditelja, nepoznavanje jezika na kome se programi realizuju i sl. U vezi sa navedenim, naglasio je da se konstantno sprovode aktivnosti u cilju savladavanja pomenutih prepreka i da je evidentno da obuhvat djece predškolskim vaspitanjem obrazovanjem raste. Na kraju, istakao je važnost edukacije, iz razloga što učenje od malih nogu pomaže u izgradnji moralnih vrijednosti i intelektualnih vještina, uz pomoć kojih će se dijete razviti u uspješnog pojedinca.

Dr Senad Begić, pomoćnik direktora za medicinska i javnozdravstvena pitanja Instituta za javno zdravlje, je predstavio ključne indikatore iz oblasti zdravstva i naveo da MICS istraživanje predstavlja najveće globalno istraživanje o zdravlju porodilja, novorođenčadi i djece, sprovedeno u preko 116 zemalja svijeta. Kao važno, naveo je da je, do sada, zahvaljujući podacima koji su dobijeni iz MICS-a, izdato preko 1.500 publikacija i pozvao mlade istraživače i naučnike u Crnoj Gori da njihovu bazu koriste kao jedan od izvora podataka za buduća naučna istraživanja.

Konkretno, kada se radi o Crnoj Gori, kazao je da su dosadašnji rezultati MICS istraživanja direktno uticali na: povećanje broja djece koja se nalaze u sistemu predškolskog obrazovanja, izmjenu društvenih normi i stavova kada se radi o vaspitanju djece, posebno prema nasilnom vaspitanju odnosno kažnjavanju djece, smanjenje praga nasilja u društvu, porodici i institucijama sistema, smanjenje broja maloljetničkih brakova i sl. Dakle, rezultati su podijeljeni na dvije populacije – opštu i populaciju koja živi u romskim naseljima i priloženi su rezultati u 11 modula, od kojih sučetiri usmjerena na zdravlje i odnose se na: HIV i seksualno ponašanje, ishranu novorođenčadi i male djece, rast i razvoj u ranom djetinjstvu i stavove prema vakcinaciji.

Kada je riječ o modulu HIV-a i seksualnom ponašanju, pitanja su bila fokusirana na tri grupe i odnosila su se na: znanje, stigme i korišćenje dostupnih servisa za rano otkrivanje i testiranje na HIV. Vezano za znanje u opštoj populaciji, oko 30% žena i 30% muškaraca je imalo adekvatno znanje o HIV-u, dok su u romskoj populaciji rezultati očekivano niži, jer je samo 3% žena i 5% muškaraca imalo adekvatno znanje. Takođe, rezultati pokazuju da čak 60% žena u opštoj populaciji, starosti od 15 do 24 godine, ima negativan stav odnosno stigmatizujuće ponašanje prema HIV pozitivnim osobama. Slično je sa muškarcima, dok je u romskoj populaciji stigma još izraženija. U vezi sa navedenim, Institut za javno zdravlje, u saradnji sa Odborom za zdravstvo, rad i socijalno staranje, sprovodi aktivnosti sa ciljem unapređenja znanja i stavova prema HIV pozitivnim osobama, kao i promocije korišćenja dostupnih servisa za testiranje i rano otkrivanje HIV-a. Takođe, u Crnoj Gori funkcioniše mreža besplatnih, dobrovoljnih i anonimnih savjetovališta za testiranje na HIV, koja su nedovoljno iskorišćena, pa se sprovode aktivnosti sa ciljem unapređenja njihovog rada. Kada se radi o seksualnom ponašanju u opštoj populaciji, prema rezultatima, 26% žena starosti od 15 do 24 godine je seksualno aktivno, dok je procenat muškaraca u istom uzrastu duplo veći. Kod osoba koje žive u romskim naseljima, procenat je značajno veći i iznosi 62% kod muškaraca uzrasta od 15 do 24 godine, dok 23% mladića stupa u seksualne odnose prije 15 godine. Dakle, granica stupanja u seksualne odnose se definitivno pomjera, što se mora uzeti u obzir kada se kreiraju programi i politike vezano za prevenciju polno prenosivih infekcija.

U daljem izlaganju, osvrnuo se na ishranu novorođenčadi i male djece, kao jedan od najzahtjevnijih modula MICS-a, kojim su bila obuhvaćena pitanja: kada se kreće sa dojenjem odnosno da li je dijete podojeno tokom prvog sata života, da li je dijete u prvih šest mjeseci bilo isključivo dojeno, kako je teklo uvođenje hrane, koja je učestalost obroka i da li je dojenje nastavljeno poslije prve i druge godine života. Prema podacima, 24% majki u opštoj populaciji kreće sa ranim podojem, a 40% majki iz romske populacije ima istu praksu, dok žene koje žive na sjeveru imaju tendenciju da doje djecu ranije od onih u centralnom i južnom regionu. Kada se radi o upotrebi hrane, naveo je da zabrinjava učestalost korišćenja bebi formula, čak 35% djece u centralnom, odnosno 55% u južnom regionu, biva nahranjeno tokom prva tri dana života uz neku supstituciju. U ovom dijelu, istakao je značaj adekvatne promocije dojenja. Vezano za dalji rast i razvoj, podaci pokazuju da samo 44% crnogorskih očeva učestvuje u odgovornoj brizi za svoju djecu, dok su ohrabrujući podaci da je 53% djece iz opšte populacije uključeno u program ranog obrazovanja. Takođe, ukazao je na neophodnost promocije ranog obrazovanja u romskoj populaciji, gdje samo 15% djece pohađa vrtiće.

Na kraju, predstavio je rezultate koji se odnose na stavove prema vakcinaciji, po regionima, u odnosu na pol, tip naselja, starosnu grupu i nivo obrazovanja. Podsjetio je da je od 2014. godine krenula kampanja protiv imunizacije, što je dovelo do drastičnog pada obuhvata djece sa svim vrstama vakcina, posebno onima koje se daju u drugoj godini života. Tokom sprovođenja programa za 2018. godinu, procenat je sa 95% smanjen na 42%, dok trenutni obuhvat iznosi 80%. Dakle, rezultati su nezadovoljavajući, jer veliki broj djece nije adekvatno zaštićen od najopasnijih

zaraznih bolesti. Ipak, prema istraživanju, mali procenat roditelja nije upoznat sa kalendarom vakcinacije, dok sa druge strane imamo podatke da se vakcine decidno ne odbijaju već se odlažu, pa određene vakcine, predviđene za drugu godinu života, daju se u četvrtoj ili petoj, čime se period nezaštićenostiprodužava i akumulacija takve djece dovodi do epidemiološki nepovoljne situacije.

Mr Vuk Čadenović, pomoćnik direktora Uprave za statistiku, predstavio je proces realizacije MICS istraživanja, koje je sprovedeno od strane UNICEF-a i MONSTAT-a, uz podršku Instituta za javno zdravlje. Takođe, prezentovao je ključne indikatore obrazovanja i ranog razvoja djeteta odnosno podatke o obrazovanju u ranom djetinjstvu, učešću roditelja u tom procesu i ranom razvoju djece. Dakle, riječ je o istraživanju koje je 2018. godine sprovedeno u Crnoj Gori, u odnosu na planirani uzorak od 6.000 domaćinstva na nacionalnom nivou. Prema istraživanju, više od polovine djece starosti od tri do pet godina pohađa neki vid predškolskog obrazovanja, što predstavlja rast od 13% u odnosu na 2013.godinu. Posmatrano po regionima, najmanje djece koja su uključena u predškolsko obrazovanje je na sjeveru zemlje, a najviše ih je u centralnom regionu, dok ovaj procenat djece iz romskih naselja iznosi 15,5%.

Kada je riječ o nejednakosti pohađanja predškolskog obrazovanja, istraživanje je sprovedeno u odnosu na pol djece, tip naselja u kojem žive, starost i nivo obrazovanja majke. Dakle, najmanja nejednakost je po pitanju pola, jer 55% djevojčica i 50% dječaka pohađa predškolsko obrazovanje. Na drugom mjestu je tip naselja, jer, u odnosu na djecu koja žive u ruralnim oblastima, djeca iz gradskog područja znatno više pohađaju predškolsko obrazovanje i taj procenat iznosi 61%. Takođe, postoji povezanost između starosti i pohađanja stope predškolskog obrazovanja, jer istraživanje pokazuje da petogodišnjaci u znatno većem procentu pohađaju predškolsko obrazovanje u odnosu na djecu koja imaju četiri godine. Na kraju, ukazao je na pozitivnu korelaciju između stepena obrazovanja majke i stope pohađanja predškolskog obrazovanja, jer djeca, čija majka ima završeno osnovno obrazovanje, svega u 7% slučajeva pohađaju predškolsko obrazovanje, dok je taj procenat povećan na čak 75,6% kod djece čija majka ima visoko obrazovanje. Procenat djece koja pohađaju prvi razred osnovne škole, a koja su prethodno pohađala predškolsko obrazovanje, iznosi 68,4%, dok u romskim naseljima procenat iznosi 45,2%.

U nastavku, naveo je da 57% djece od sedam do 14 godina koja pohađaju školu dobijaju pomoć pri izradi domaćih zadataka. U prosjeku, djeca provode devet i po sati u izradi domaćih zadataka tokom nedjelje, a pored aktivnosti učenja kod kuće, uključenost roditelja mjerena i putem uključenosti u školske aktivnosti i, prema rezultatima, pokazuje da su roditelji, zaista, uključeni u proces obrazovanja. Tako, neki od rezultata ovog istraživanja su da je 96% djece, čiji je jedan od roditelja prisustvovao roditeljskim sastancima, a najmanji je procenat djece čiji su roditelji smatrali da je Savjet roditelja raspravljao o ključnim obrazovnim pitanjima, njih 57%. U ovom dijelu, istakao je da zabrinjava podatak da je svega 44% očeva uključeno u ranu stimulaciju i odgovornu brigu djetetu, koja podrazumijeva minimum četiri aktivnosti, npr. igranje i crtanje sa djecom, čitanje priča ili pjevanje pjesmica. Kada je u pitanju dostupnost knjiga i igračka u

ranom djetinjstvu, istraživanje je pokazalo da 58% djece mlađe od pet godina imaju dostupne tri ili više dječje knjige, dok je u romskoj populaciji taj procenat 5,5%. Sa druge strane, dostupnost igračkaka je veća i približno je jednaka svojoj djeci.

Ostali podaci obuhvaćeni ovim istraživanjem odnose se na ranu stimulaciju i odgovornu brigu, razvoj djece, indeks ranog razvoja djeteta i pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu. Dakle, podaci pokazuju da indeks razvoja djeteta u ranom djetinjstvu iznosi 90%, dok kod populacije Roma iznosi 77%. Takođe, pojasnio je da je za izračunavanje indeksa razvoja u ranom djetinjstvu korišćen modul od deset stavki, podijeljenih u četiri domena i to: pismenost, fizički razvoj, socijalno emocionalni razvoj i učenje, dok je indikator biozasnovan na određenim dostignućima koja se očekuju od djece starosti od tri do četiri godine. Posmatrano po domenima, najveći indeks razvoja je fizički razvoj i iznosi 100%, dok pismenost predstavlja najveći problem, jer svega 28% djece starosti od tri do četiri godine je dostiglo određeni očekivani stepen razvoja. Na kraju, zaključio je da je korelacija između pohađanja predškolskog obrazovanja i indeksa razvoja djeteta pozitivna, iz razloga što su djeca koja pohađaju predškolsko obrazovanje na većem nivou razvoja u odnosu na djecu koja ne pohađaju ove vidove obrazovanja i ta razlika iznosi 14%, tj. djeca koja pohađaju predškolsko obrazovanje u 96,8% slučajeva dostižu određeni nivo razvoja po sva četiri domena, dok taj procenat iznosi 82,9% kod djece koja ne pohađaju ove vidove obrazovanja.

Generalna direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja Mevlida Gusinjac je podsjetila da je Crna Gora uvela program za HIV/AIDS 1985. godine, četiri godine prije nego je registrovan prvi slučaj HIV infekcije u našoj zemlji. Za naredne četiri godine predviđeno je donošenje nove strategije za borbu protiv HIV-a, pa će prezentovani podaci koristiti prilikom planiranja aktivnosti sa ciljem prevencije, ali i upoznavanja građana sa svime što nosi HIV infekcija. Takođe, navela je da je Ministarstvo organizovalo Nacionalnu komisiju za HIV, kao i Nacionalno koordinaciono tijelo, u čiji rad je uključeno više nevladinih organizacija. Što se tiče zdravstvenog sistema, u svih 18 domova zdravlja i Institutu za javno zdravlje postoje savjetovaništa u kojima se sprovodi savjetovanje i testiranje na HIV, ali je vrlo mali broj korisnika, iz razloga postojanja predrasuda i stigma kod građana, kada je u pitanju testiranje na HIV.

U daljem izlaganju je podsjetila je da je Ministarstvo zdravlja, u cilju promocije i podrške dojenju, usvojilo Nacionalni vodič za dojenje, kao i Kodeks kojim se zabranjuje reklamiranje svih vrsta adaptiranih formula u domovima zdravlja. Takođe, u domovima zdravlja su organizovana savjetovaništa za djecu i za trudnice, gdje se buduće majkemogu upoznati sa svim vrijednostima koje dojenje donosi. Što se tiče vakcinacija, kazala je da Ministarstvo sprovodi aktivnosti sa ciljem poboljšanja i većeg obuhvata djece sa svim vrstama vakcina, u čemu im mediji dosta pomažu.

Izvršni direktor nevladine organizacije „CAZAS“ dr Mišo Pejković je, vezano za testiranje na HIV, ukazao na činjenicu da supodaci iz 2018. godine mnogo lošiji od istraživanja iz 2012.

godine, te da posebno zabrinjava podatak da je samo 1% osoba testiranih na HIV, uz to, posebno ističući značaj testiranja trudnica. Takođe, naglasio je da se posebna pažnja mora posvetiti mobilnom testiranju i to je ono na čemu énevladin sektoraktivno raditi. U vazii sa navedenim, najavio je amandmane na Predlog zakona o zdravstvenoj zaštiti, koji ée uskoro biti u skupštinskoj proceduri, a kojima predlažu da nevladine organizacije mogu da pružaju zdravstvene usluge po jasnim kriterijumima koje ée odrediti Ministarstvo zdravlja. Dakle, predlog se odnosi na mogućnost sprovođenjatestiranja na terenu odnosno u zajednici, od stranenevladinih organizacija, jer je mnogo teško animirati ljude da dođu u Institut za javno zdravlje, da se testiraju.

Savjetnik za javno zdravlje u NVO „Juventas“ Jovan Dašić je ukazao na brojne preventivne programe i servise koji se sprovode u okviru rada NVO, a koji nijesu prepoznati zakonom, pa smatra važnim da se ove aktivnosti normiraju Zakonom o zdravstvenoj zaštiti. Pohvalio je podatak koji se odnosi na povećanje stope dojenja i vakcinacije i istakao zaslugu domova zdravlja, dok smatra da su zabrinjavajući podaci koji se odnose na HIV. Ostaliprogrami koje bi trebalo pravno regulisati van zdravstvenih ustanovaodnose se na pružanje prevencije pušenja, alkoholizma i narkomanije.

Direktor Doma zdravlja Podgorica doc. dr Nebojša Kavarić je istakao značaj jačanja primarne zdravstvene zaštite, dostupnosti i broja izabranih ljekara, pedijatarai patronaže, kao i kampanja koje se odnose na kontinuiranu promocijuimunizacije, dojenja i racionalnijeg korišćenja antibiotika. Konkretno, predložio je da, po ugledu na Dom zdravlja Podgorica, i druge institucije primarne zdravstvene zaštite treba da imaju romske medijatore, socijalnu službu i veću uključenost nevladinog sektora. Takođe, treba dodatno insistirati na saradnji sa Institutom za javno zdravlje, iz razloga što zdravstveni sistem nije stvar samo doktora, već društva u cjelini. Dakle, jasno je da cijelo društvo mora podržatiimunizaciju i dojenje, racionalno liječenje i sve ostale preventivne aktivnosti, jer ne treba da čekamo da se dogodi epidemija da bi svi podržali imunizaciju djece protiv onoga što je u nauci dokazano. Na kraju, naveo je da se crnogorski zdravstveni sistem kreće u dobrom smjeru, jer se aktivno radi na jačanju primarne zdravstvene zaštite.

Generalna direktorica Direktorata za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje u Ministarstvu prosvjeteArijana Nikolić Vučinić je podsjetila da Ministarstvo prosvjete,još od 2013. godine, sprovodi aktivnosti sa ciljem povećanja obuhvata djece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem, te da su za 2018. godinu podaci značajno bolji u odnosu na raniji period.Dakle, za četvorogodišnji period, povećan je obuhvat sa 58% na 73%, a samim tim je evidentno koliko su ta djeca spremnija za dalje obrazovanje, pa je ovo istraživanje pokazalo da treba uložiti još više truda da svu djecu koja su i dalje kući dovedemo u vrtiće. Takođe, Ministarstvo prosvjete je radilo na podizanju svijesti roditelja o značaju predškolskog obrazovanja,poboljšanju kvaliteta vaspitača, kao i na stvaranju uslova kako bi svoj djeci omogućili pohađanje državnih vrtića. S toga,zaključila je da uvećana vrijednost indeksa djece koja su išla u predškolske vaspitne ustanove,u odnosu na djecu koja su bila kući,podstiče

Ministarstvo prosvjete da i u narednom periodu pažnju posveti predškolskom vaspitanju i obrazovanju, kako bi svojoj djeci omogućili da na kvalitetan način krenu u osnovnu školu, a kasnije u život.

Članica Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje doc. dr. Draginja Vuksanović-Stanković je navela da budućnost našeg društva zavisi od zdrave djece i zdrave porodice, pa je opšte mišljenje da zajedno treba da damo doprinos u podizanju, vaspitanju i obrazovanju, do odrastanja djeteta u čovjeka. Dakle, pažnju treba posvetiti pooštavanju krivičnih sankcija, jer postoji veliki broj slučajeva nasilja u porodici, naročito nad djecom, a pogotovo psihičkog i fizičkog zlostavljanja, što kasnije ne može dovesti do odrastanja u primjerenog i zdravog člana društva, već, u većini slučajeva, u nasilnika, što dovodi do ozbiljnih društvenih problema. Takođe, pohvalila je aktivnosti koje Ministarstvo prosvjete i skupštinski odbori sprovode sa ciljem smanjenja vršnjačkog nasilja u školama. Kada je riječ o vakcinaciji, navela je da treba pokrenuti inicijativu odnosno uputiti apel prema Ministarstvu zdravlja da se što prije krene u proceduru pribavljanja vakcine protiv raka grlića materice, kako bi djevojčice i mlade djevojke u određenom uzrastu bile u prilici da se zaštite od sve učestalije pojave ovog oboljenja.

Predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje dr. Suad Numanović je, dodatno, pojasnio da Ministarstvo zdravlja prati stanje u opštoj populaciji i sprovodi aktivnosti u odnosu na sprovođenje prevencije raka dojke, debelog crijeva i raka grlića materice.

Član Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje mr. Boris Mugoša je naveo da jedan od zaključaka sa ove sjednice treba da se odnosi na jačanje saradnje sa nevladinim sektorom, posebno kada je riječ o projektima koji se tiču prevencije, iz razloga što smatra da je građanima psihološki mnogo lakše da mimo zvaničnih institucija odrade preventivne preglede, što bi značajno dovelo do poboljšanja određenih parametara u ovoj oblasti. Takođe, saglasan je da je jedan od osnovnih zadataka zdravstvenog sistema jačanje sektora primarne zdravstvene zaštite, koji nosi veliki stepen odgovornosti, pa je potrebno obezbijediti adekvatne uslove za sprovođenje kvalitetne zdravstvene zaštite. Kada je riječ o vakcinaciji i dojenju, istakao je da to ne može biti pitanje povremenih kampanja, nego mora biti konstantan posao svih učesnika. Vezano za vakcinaciju, podsjetio je na rezultate koji ukazuju na veliko povjerenje roditelja u pedijatre, ali, sa druge strane, postavlja se pitanje da li svi pedijatri imaju isti stav prema vakcinaciji. Takođe, ukazao je na konstantno vršenje pritiska na pedijatre vezano za dokazivanje da li vakcine mogu uzrokovati određene nuspojave, pa je istakao da je potrebno dodatno raditi na edukaciji stanovništva od strane stručnog kadra.

U odnosu na osnovno obrazovanje, predložio je da buduća istraživanja obuhvate podatke koji se odnose na pitanje povećanog angažovanja nastavnika, koji djeci daju privatne časove kako bi mogli savladati školsko gradivo, te da li se radi o nedovoljnoj posvećenosti roditelja djeci ili su u pitanju preambiciozna očekivanja. Na kraju, postavlja se i pitanje da li su roditelji suštinski posvećeni djeci kako treba i da li je normalna svakodnevna pojava da 90% djece objeđuje uz mobilne uređaje. U odnosu na navedeno, smatra da se protiv toga, kao društvo u cjelini, moramo

boriti, jer su to konkretni problemi zbog kojih treba da postoji opšti konsenzus, u cilju njihovog prevazilaženja.

Zamjenica šefa Predstavništva UNICEF-a za Crnu Goru Mikaela Bauer je izrazila zadovoljstvo povodom organizovanja zajedničke sjednice dva odbora i pohvalila uvodna izlaganja i prezentacije učesnika. U odnosu na prezentovane podatke, pohvalila je aktivnosti sprovedene sa ciljem poboljšanja obuhvata djece predškolskim obrazovanjem, dok, sa druge strane, smatra da treba smanjiti procenat djece koje su žrtve nasilja u porodici, kao i da je potrebno raditi na povećanju svijesti i informisanosti o HIV-u. Dakle, usvojene politike i strategije je potrebno implementirati u praksi, pa ohrabruje prisustvo predstavnika Vlade, Skupštine i nevladinog sektora predmetnoj sjednici, iz razloga što je međusektorska saradnja u ovoj oblasti od velikog značaja, jer se odnosi na djecu, kao na najosjetljivijidio populacije.

Članica Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport mr Branka Tanasijević je ukazala na važnost upoznavanja šire javnosti sa rezultatima ovogistraživanja i iskazala pozitivan stav prema vakcinaciji djece. Međutim, problem današnjice je što mladi roditelji pripadaju tzv. internetskoj generaciji i informišu se putem raznih internet stranica, što dovodi do zbunjenosti, dok sa druge strane postoje i različiti stavovi stručnjaka koji izazivaju dileme kod roditelja kada treba vakcinisati dijete. U vezi sa navedenim, izrazila je zadovoljstvo sprovedenim kampanjama koje su dovele do povećanja broja vakcinisane djece, uz očekivanje da će se kampanje nastaviti. Takođe, osvrnula se na podatke koji se odnose na ulogu oca u podizanju djece, koji u Crnoj Gori još uvijek nisu na zadovoljavajućem nivou, ukazujući na važnost prisutnosti i uključivanja oba roditelja u odgoj djece, jer se to odražava na formiranje osnovnih crta njihovog karaktera. U vezi sa tim, pojasnila je da je dokazano da je mnogo autodestruktivnog i destruktivnog ponašanja kod one djece koja su imala oca kao autoritet odnosno oca koji je izgradio odnos povjerenja i bliskosti sa djetetom, naročito u prvim godinama života. Istakla je da je zakonska regulativa veoma pozitivna u ovom dijelu, jer i otac može koristiti roditeljsko odsustvo čak u prvim mjesecima života djeteta, tako da bi pitanje uloge oca u vaspitanju djece mogla biti jedna od tema kojom bi se u narednom periodu predmetni odbori bavili.

U nastavku, poslanica Tanasijević je ukazala na značaj ranog obrazovanja i navela da se kognitivne i nekognitivne vještine brže razvijaju kod djece koja pohađaju predškolske ustanove. Takođe, prema istraživanjima, bolje rezultate na PISA testiranju imala su djeca koja su boravila u vrtićima, pa ohrabruje i drugi podatak da je Crna Gora dostigla i prestigla Milenijumske razvojne ciljeve da obuhvat djece u predškolskim ustanovama bude preko 40%. Pohvalila je kampanju „Svi u vrtić“, koja je dala pozitivne rezultate i pozvala na nastavak sprovođenja aktivnosti i informisanja javnosti sa ciljem podizanja svijesti o važnosti pohađanja predškolskih ustanova.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Snežana Mijušković je pohvalila sprovedeno MICS istraživanje, koje je obuhvatilo veliki broj različitih oblasti i navela da će podaci koristiti donosiocima odluka prilikom kreiranja budućih politika. Kada je riječ o odnosu između

sela i grada, ukazala je na problem da su pojedine seoske regije već ostale, ili će u skorom periodu ostati, bez najvažnijeg resursa, a to su djeca, kao i da je, upravo to, jedno od ključnih pitanja kojima, kao društvo, treba da se pozabavimo. Takođe, statistički podaci ukazuju na negativan prirodni priraštaj, te se moramo posvetiti i donošenju kvalitetne populacione politike, inače ćemo doći u situaciju da narednih godina svi živimo u Podgorici ili u manjim centrima, pa je, pri takvoj migraciji, upitno koliko i kako će se stepen prava djece ostvarivati.

Dr Senad Begić je, vezano za pitanje imunizacije, odgovorio da se nedoumice roditelja ne odnose na to da li će dijete primiti vakcinu ili ne, već kada će je primiti. Vezano za odnos povjerenja roditelja u izabrane pedijatre, mišljenja je da onaj koji ne misli da je vakcinacija dobra za dijete, očigledno ima stavove koji nijesu u skladu sa naučnom praksom i sa onim što je u svijetu dokazano.

Vuk Čađenović je pojasnio da su rezultati istraživanja djelimično prezentovani, u odnosu na demografske karakteristike, dok će ukupni podaci biti dostupni na sajtu Uprave za statistiku.

Predsjednik Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport Radule Novović je pohvalio aktivnosti Ministarstva prosvjete, sprovedene sa ciljem povećanja obuhvata djece predškolskim obrazovanjem. Međutim, paralelno sa demografskim procesima, evidentno je da su i škole i vrtići, naročito u Podgorici, postali pretrpani, što, na neki način, onemogućava kvalitetan rad, a možda zalazi i u prava djeteta. U odnosu na navedeno, predložio je zaključak koji se odnosi na podršku Vladi Crne Gore da nastavi sa najavljenim, značajnim, ulaganjima za izgradnju novih objekata za predškolsko obrazovanje odnosno za izgradnju novih škola. Takođe, istaknut je problem nedostatka kadrova i prostornih kapaciteta u oblasti zdravstva, pa i u tom pravcu treba uputiti podršku, sa ciljem prevazilaženja svih prepreka u pružanju kvalitetne zdravstvene zaštite građanima.

Predsjednik Odbora je, dodatno, sugerisao da bi tema za neku od narednih zajedničkih sjednic trebalo da bude uticaj modernih tehnologija na rani razvoj djece, iz razloga što su u rani razvoj djeteta, pa čak i u vaspitanje i obrazovanje, pored roditelja i škole značajno uključenei moderne tehnologije. Takođe, na temu vršnjačkog nasilja treba posebno razgovarati. Na kraju, izrazio je zadovoljstvo što su se na predmetnoj sjednici, sa stanovišta različitih institucija i nevladinog sektora, čula različita mišljenja koja će pomoći u rješavanju aktuelnih problema.

Predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje dr Suad Numanović je, takođe, izrazio zadovoljstvo povodom realizacije zajedničke sjednice na kojoj su predstavljeni rezultati MICS istraživanja, kao i povodom učešća predstavnika državnih organa, nevladinog sektora i medija, koji će, zajedno sa predstavnicima Skupštine Crne Gore, dati doprinos prilikom rješavanja navedenih problema. U odnosu na indikatore koji se poklapaju sa oblastima iz nadležnosti Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje, istakao je da je, za naredni period, potrebno iskoristiti i dodatno unaprijediti korišćenje dostupnih servisa za testiranje i rano otkrivanje HIV-a, kako bi na taj način spriječili pojavu same infekcije. Kad je riječ o imunizaciji, ukazao je na činjenicu da je lobi protiv vakcinisanjauzeo previše prostora u ranijem periodu,

ali da raduju podaci koji ukazuju da se stanje značajno popravilo, naročito krajem 2018. i tokom 2019.godine. Stoga, potrebno je uložiti dodatne napore sa ciljem povećanja povjerenja u zdravstveni sistem i da procenat vakcinacije vratimo na ranijih 100% u gotovo svim sredinama. Takođe, ukazao je na obavezu pružanja podrške majkama da u prvom satu po rođenju podoje svoje dijete.

Na kraju, konstatovao je da će predložiti zaključaka sa zajedničke sjednice biti naknadno formulisani i usvojeni na nekoj od narednih sjednica dva odbora. Takođe, zahvalio je prisutnima na iskazanom interesovanju i učešću u raspravi i zaključio Drugu zajedničku sjednicu Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport.

***

Sjednica je završena u 12:15 časova.

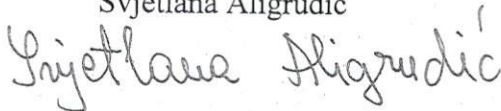
Broj: 00-63-12/20-2/4

00-63-11/20-2/4

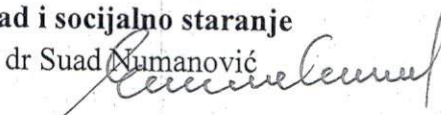
**Sekretarka Odbora za zdravstvo,
rad i socijalno staranje**
Snežana Kaluđerović

**Sekretarka Odbora za prosvjetu,
nauku, kulturu i sport**
Svjetlana Aligrudić

**Predsjednik Odbora za zdravstvo,
rad i socijalno staranje**
dr Suad Numanović

**Predsjednik Odbora za prosvjetu,
nauku, kulturu i sport**
mr Radule Novović

